

**ЦЕНТЪР ЗА МЕЖДУЕТНИЧЕСКИ ДИАЛОГ И ТОЛЕРАНТНОСТ
“АМАЛИПЕ”, ВЕЛИКО ТЪРНОВО**

Велико Търново 5000, п.к. 113, Тел: 062/600 224; 0888/681-134;
e-mail: center_amalipe@yahoo.com; www.amalipe.com

Какво предлагат политическите партии за ромите?¹

Деян Колев

И на тези избори темата за интеграцията на ромите не успя да влезе в същинския политически дебат. Може би защото такъв почти нямаше (играта на “тука има – тука нема”, завоалирана зад посланията “ако гласуваш за X печелиш Y” трудно може да бъде определена като политически дебат) или защото политиците така и не разбраха, че темата за ромската интеграция е твърде различна от темата за покупко-продажбата на гласове. Връзка между двете има, но в никакъв случай няма препокриване: изследване на НЦИОМ, оповестено от Асоциация “Прозрачност без граници” ясно показва, че голямото мнозинство от ромите (над 80 %) не продават гласа си и не само роми продават гласа си (подобна тенденция има сред много млади хора, да не говорим за т.нар. “корпоративен вот”, който като брой многократно надминава купените ромски гласове). Връзката между двете теми е по-различна: докато политическите партии не се ангажират реално с интеграцията на ромите, последните ще се чувстват (с основание) непредставени от политическата система и ще са склонни да продават гласа си. Същото важи и за други големи обществени групи.

Реалният ангажимент към интеграцията на ромите трудно може да бъде определен. При всички положения той включва ангажимент чрез предизборните платформи (колкото по-конкретен, толкова по-добре) и ангажимент за включване на роми на избираеми места в листите, а в последствие – и в изпълнителната власт. Какво направиха в това отношение основните политически сили, участвали в предизборната кампания?

Предизборните платформи и ромската интеграция

Различните партии включиха интеграцията на ромите в различна степен и по различен начин в предизборните си платформи: повечето предпочетоха пълното ѝ премълчаване / пропускане, други включиха отделни положения, имаше и изработване на цялостни платформи за интеграция.

През 2005 г. БСП се превърна в първата партия, приела цялостна предизборна платформа за интеграция на ромите, носеща наименованието “За ромите, за България”. През 2009 г. партията не изработи своя “ромска платформа”, не отмени и не обнови предходната. В Предизборната платформа на Коалиция за България темата за интеграция на ромите не бе включена. Главата “За активна социална

¹ Настоящата статия е изработена на базата на анализ на предизборните платформи на политическите партии, получили над 4 % от гласовете на избирателите на изборите за европейски парламент и на проведените дискусии по време на дебата очаквания и нагласи за активно включване на ромската общност в платформите на политическите партии”, провел се на 28 юни в София.

държава” от предизборната платформа поставя акценти и спрямо някои специфични групи като младите семейства, хората с увреждания, безработните, “най-уязвимите”, но като цяло пропуска да спомене ромите. Същото важи и за останалите глави в платформата.

На дебат, проведен в София на 28 юни, Мирослав Попов, съветник на председателя Станишев отново посочи, че “ромската интеграция е социална интеграция”. В същото време стана ясно, че разбирането на столетницата за “социална интеграция” се разминава от концепцията за “социалното включване” (*social inclusion*) на Европейската комисия. Последната разглежда включването като триединство на заетост, анти-дискриминация и предоставяне на равни възможности (включително чрез т.нар. “утвърждаващи действия” (*affirmative actions*), превеждани не особено точно като “позитивна дискриминация”), докато за БСП темата за анти-дискриминацията е нежелана, а за “утвърдителните действия” е почти табу.

Предизборната платформа на ДПС също не включва въпроса за ромската интеграция. В отделните приоритети на платформата – земеделие, образование, национална сигурност – ромите не са споменати. В същото време Платформата съдържа (особено в приоритетна област “Образование”) положения и конкретни текстове, които биха благоприятствали интеграцията. Такива са например предложеното обвързване на делегираните училищни бюджети с реално извършените образователни дейности в училище, с гарантирането на равния достъп на уязвимите групи и с развитето на училищната мрежа по начин, който запазва съществуването и развитието на по-малките населени места. Третирането на въпроса с отпадащите ученици не само като социален, но и като въпрос на превръщане на училището в привлекателен център е по-надеждна основа за справяне с отпадането в ромската общност от предоставянето на “кифла и чаша топло мляко” и т.н. Евентуалното изпълнение на предвиденото би подпомогнало процеса на образователна интеграция, но страда от едностранчивостта на изцяло “генерализиращия” подход: засяга само отделни аспекти на образователната интеграция и го прави по начин, който не гарантира, че ромите ще бъдат ефективно достигнати (т.е. липсва допълването му с целенасочен, “таргетиращ” подход).

ДПС не участва в организирани предизборни дебати по отношение на ромската интеграция. Както през предизборната кампания, така и през предходните 4 години представителите на Движението предпочитаха по-скоро да мълчат по тези въпроси (въпреки че контролираха важните институции, имащи отношение към въпроса – Националният съвет за сътрудничество по етническите и демографските въпроси, Дирекция “Етнически и демографски въпроси” и др.)

Третата управляваща партия – НДСВ – също не включи специфични предложения, насочени към интеграция на ромите в своята предизборна платформа, озаглавена “Живот по правилата – политиката, от която се нуждае България”. Остава съмнително доколко предвидените нео-либерални мерки в отделните ключови за интеграцията сфери (напр. образованието) ще благоприятстват макар и по индиректен начин интеграцията или по-скоро ще влошат допълнително състоянието на най-уязвимите, което бе практиката през предходните години. По време на дебата “Очаквания за активно включване на ромската общност...” на 28 юни, представителят на НДСВ Ясен Янев (настоящ заместник-министър на труда,

който бе и най-високопоставеният участник в дебата) потвърди ангажимента на НДСВ към изпълнението на инициативата Десетилетие на ромското включване и на Рамковата програма за интеграция на ромите.

На ниво “предизборна платформа” основната опозиционна партия ГЕРБ разглежда ромската интеграция сравнително детайлно и обхvatно. В основния си предизборен документ “Програма на ПП ГЕРБ за европейско развитие на България” (преди всичко в главата “Активна социална политика”) са намерили място предложения за ускоряване на икономическата, социалната и образователната интеграция на уязвимите групи, както и за превенция на дискриминацията. Те са развити в някои от т.нар. “секторни платформи” на партията – най-вече в социалната и образователната. ГЕРБ прие и цялостна платформа за интеграция, озаглавена “Активно участие на ромите в политиката за ромите”, изработена на експертен принцип от водещи ромски неправителствени организации. Тя съдържа идеи и приоритетни мерки в няколко ключови за интеграцията области – образование; жизнен стандарт, подкрепяща среда и равни възможности; жилищни условия и инфраструктура; здравеопазване; култура; деца и младежи. Мерките, предлагани в посочените области обобщават успешни пилотни модели, създадени през предходните години от неправителствени организации и общини, като са насочени към превръщането им в устойчива национална политика. Платформата съдържа и четири новаторски неща. Първото е, че предлага програмно финансиране на интеграционната политика – чрез средства от републиканския бюджет (делегирани на ключовите министерства) и на европейските фондове (основно чрез оперативните програми “Развитие на човешките ресурси”, “Регионално развитие” и Програмата за развитие на селските райони). Второ, предложено е нормативно обезпечаване – приемане от Народното събрание на стратегически документ за интеграция и от Министерски съвет на оперативен документ. Трето, предложени са механизми за изпълнение на интеграционната политика, които предвиждат засилване на капацитета в ключовите министерства (създаване на дирекции в тях) и промяна в структурата на настоящия Национален съвет за сътрудничество по етническите и демографските въпроси. Четвърто, предложени са механизми за участие на гражданските организации и на общините в изпълнението на интеграционната политика.

Това, което не стана ясно от участието на ГЕРБ в дебата “Очаквания за активно включване на ромската общност...” е доколко устойчив ще е ангажиментът на партията за изпълнение на тази програма, създадена от гражданските организации – особено в условията на евентуално коалиционно управление.

Синята коалиция не включи в своята предизборна платформа специфични предложения, насочени към интеграция на ромите. Като част от предизборно споразумение на коалицията с партия “Щит” (една от ромските партии) се предвижда Коалицията да работи за създаване на Държавна агенция за малцинствата. Този ангажимент бе повторен от Радан Кънев, член на предизборния щаб на сините по време на дебата “Очаквания за активно включване на ромската общност...”. Р. Кънев посочи също така, че основното в дейността на коалицията по отношение на ромската интеграция ще бъде преодоляването на дискриминацията и на сегрегацията на ромите.

(Под скоба ще отбележа, че идеята за създаване на изпълнителен орган, който ще направлява процеса на интеграция не е нова. През 2001 г. НДСВ и ДПС обещаваха това – първите говореха за министерство, а вторите – за държавна агенция. Впоследствие правителството съставено от тези две партии постепенно изостави идеята и създаде настоящия Национален съвет за сътрудничество по етническите и демографските въпроси като консултативен и координиращ орган. Обяснение за тази промяна не бе дадено до този момент.)

Ромската интеграция не присъства експлицитно и в платформите на останалите партии, показали шансове за влизане в парламента – Лидер с Новото време, РЗС и Атака. По време на предизборната кампания направи впечатление по-меката - в сравнение с 2005 г. - реторика на Атака спрямо ромите (за разлика от анти-турската реторика, изместваща често анти-ДПС реториката.) В изявленията си преди европейските и преди националните избори един от изтъкнатите активисти на РЗС Атанас Семов многократно повтаряше като сериозна заплаха пред българската нация това, че тя е с “най-висок процент на циганската раждаемост”, което трудно може да се интерпретира като подкрепа за ромската интеграция. Лидер с Новото време не оповестиха нещо по темата, въпреки че на изборите за европейски парламент коалицията постигна завидни резултати в някои от големите ромски квартали.

Ромите в листите на политическите партии

Скромното присъствие на роми в листите на основните политически партии (особено на избираеми места) не е изненада и продължава традицията от всичките години на прехода. В почти всички състави на Народното събрание от 1990 г. е имало роми (с изключение на 1992-1994 г.), но броят им е бил непропорционално нисък (през 2005-2009 г. – едва 1). Тази картина няма да се промени през идните четири години, като все пак има различия в готовността на различните партии.

БСП води убедително като готовност да предложи избираеми позиции на роми и най-вероятно ще бъде единствената партия с ром / роми – депутати. Това в голяма степен се дължи на подписаните коалиционни споразумения с Партия Рома и Партия Евророма. Лидерът на Рома и депутат от последните 8 години Тома Томов най-вероятно ще продължи кариерата си в парламента – той е втори във Враца. Две места бяха предоставени на Евророма – второ в Пловдив-област и четвърто в София област (едното е по-скоро избираемо, другото – по-скоро неизбираемо, но изборите ще покажат). Извън тези коалиционни споразумения БСП предоставя второ място в Шумен на координатора на Десетилетието на ромското включване Баки Хюсеинов: макар че през 2005 г. левицата не успя да избере двама свои представители в този район, шансове за ромския лидер все пак съществуват.

ДПС избира друга стратегия – включване на множество ромски активисти (преди всичко местни лидери) на неизбираеми места, особено в райони, които са “слаби” за движението – София, Кюстендил, Плевен, Враца, Видин, В. Търново и др. В повечето от тях ДПС досега не е имало депутат. Ромските активисти са включени на неизбираеми места (от 3-то до 10-то) и вероятността да бъдат в парламента е чисто хипотетична. Опитът от 2005 г., при който движението предостави водаческо място на ром във Видин и за малко не вкара депутат от ромски произход очевидно няма да бъде повторен.

Синята коалиция предоставя второ място на ромския си партньор ЩИТ в Сливен. Доколко то е избираемо ще покажат изборите. Коалицията включва и роми на позиции, които са на практика неизбираеми – в Пазарджик, Монтана и т.н.

Въпреки добре развитата си предизборна платформа за интеграция на ромите и въпреки че на местните избори излъчи общински съветници от ромски произход в ключови градове като София, Сливен и др., ПП ГЕРБ не включва роми на избираеми места в листите си.

НДСВ също не включва роми на избираеми места – за разлика от 2001 и 2005 г. Не е изненада и неучастието на роми в листите на Атака, Лидер с Новото време и РЗС. Заявка за включване на роми в изпълнителната власт по време на предизборната кампания направиха ПП ГЕРБ, БСП и Синята коалиция. С оглед на това, че формирането на правителство все още е предстоящо и то най-вероятно ще бъде коалиционно, трудно може да се гадае дали в него ще има заместник-министри или министър от ромски произход.

Както посочих, предразсъдък е да се смята, че мнозинството от ромите продават гласа си, както и това, че само ромите продават гласа си. Но е факт, че ромите имат малко основание да вярват безрезервно на политическата система – малко партии включиха предизборни послания, насочени към интеграция на ромите в платформите си; още по-малко от тях ще излъчат роми в парламента. “Затвореността” на партиите към големи групи от български граждани (напр. към ромите, които представляват поне 10 % от българското население) ще продължи да възпроизвежда два феномена – “покупко-продажбата” на гласове и появата на нови партии на всички нови избори. Разрешаването на тези проблеми е в ръцете на политическата система.